

LENKA HORŇÁKOVÁ-CIVADE

Symfonie
o novém světě

ARGO

LENKA HORŇÁKOVÁ-CIVADE

Symfonie o novém světě

Přeložila Lenka Horňáková-Civade

ARGO

*„Najednou vypadám jako špatně vychovaný mladík,
který nechce poslouchat.“*

Výňatek z hlášení Vladimíra Vochoče po cestě do Vichy,
únor 1941

PRAHA
ZÁŘÍ 1953

KAPITOLA 1

„Budu mít nárok na soud?“

„Co jste tam dělal ve čtyřicátém?“

„Různé věci. Můžete vaši otázku upřesnit?“

„S jakými cizinci jste se ve Francii stýkal?“

„S mnoha. Ale vídal jsem se s Francouzi, hlavně s Francouzi.“

„Soudruhu Vochoči, tak ještě jednou, s kým jste ve Francii spolupracoval?“

„Se spoustou lidí. Mohl bych vám vyprávět spoustu historek.“

„Ty si myslíš, že jsi tady na nějakým večírku? V kabaretu s tvými kamarádíčky kapitalisty?“

Venku za oknem v sobě nemá pražské odpoledne na konci září nic zábavného. Předvedený Vladimír Vochoč v duchu hodnotí celou situaci.

Stalin umřel v březnu, pár týdnů nato Gottwald. A jeho vlastní otec, Otakar Vochoč, je následoval nedlouho poté. A k dovršení všeho už asi měsíc noviny nepíší o ničem jiném než o obviněních a věznění významných členů komunistické strany, přičemž všichni jsou obžalováni ze zrady, z komplotu proti vlasti a podobně.

A dnes přišli i pro něj.

Mladý vyšetřovatel se dostává do varu. Řve na něj už dávno ohranou písničku o úctě k lidu a o hnusných spiknutích jeho nepřátel. Pak se trochu uklidní a spouští znovu:

„Ty považuješ lidi za historky? A pán má prý navíc rád koňak. Odpověz!“

„Gratuluji, jste dobře informován. Moc bych vám přál, abyste jednou mohl ochutnat opravdu dobrý koňak. V tomhle se můžete spolehnout na Korsičany. Dodávají načas. Mají vždycky kvalitní výrobky. Ať už je válka, nebo ne.“

„A co interbrigadisti, *statečný* chlapi, Čechoslováci, co odešli v šestatřicátým do Španělska, prý bojovat? S nima jsi taky popíjel koňak v lágrech?“

„Tak interbrigadisty jsem já velice obdivoval. Co se ostatního týče, musíte se zeptat jich.“

„To už jsme udělali. A víš, co? Všichni tě udávaj. Pěkně jeden po druhém, slavný hrdinové! V lepším případě mlčí! Od nich záchranu nečekej. Všichni, do jednoho, jsou to zrádci nakažení Západem.“

„To je váš názor.“

„Ty si myslíš, že tě pořád chrání, žes býval konzul?“

A mladý příslušník Státní bezpečnosti se opět přestává ovládat a vyhrožuje.

V každém případě stejně nakonec dostanou odpovědi, které od něho očekávají. Vyšetřování je skoro u konce a jeho složka je pěkně tlustá. Výsledek je jasný: zavrou ho, a možná, kdo ví, ještě letos, v třiapadesátém.

Vladimír upozorňuje, že k tomu, aby ho uvěznili, není třeba tolika výslechů. Pokud chtějí opravdu znát jeho aktivity v době, kdy působil na marseilleském konzulátu, tedy v letech 1938–1941, ba dokonce víc než to, doporučuje jim, aby si přečetli zprávy, které napsal za posledních téměř pětaticet let. Všechny mají datum i podpis a jsou dostupné v archivu.

„Proč jsi všechny ty zprávy psal?“

„Ze stejného důvodu jako vy. Vy taky sepíšete raport, nejspozději dnes večer. Takový je postup, ne?“

Vladimír cítí jakousi vroucnou něžnost k té byrokratické marnivosti. Stát, ať je jakékoliv barvy a politické struktury, skrývá ve svých útrobách písemnosti všech možných druhů, bez ohledu na jejich literární nebo obsahovou kvalitu, stačí, že jsou mu určené a že se ho týkají. Písemnosti stát živí, jsou jeho esencí. Stát nedýchá stejným tempem jako člověk. Tráví pomalu, myslí v desítkách let tam, kde člověk počítá minuty, ve stoletích, když se člověk obává ubíhajících dnů. Pokud se Vladimír něčemu na studiích práv naučil, tak to bylo právě o tomto rozdílu mezi časem institucí a skutečným časem lidí. Zbytek jeho univerzitně nabytých vědomostí je jen rozmar, povyražení.

Vladimír věděl lépe než tenhle mladý vyšetřovatel, že v záplavě jemu přítěžujících zpráv se vyskytoval zejména jeden zápis pořízený v Marseille. A taky dobře věděl, že je zbytečné se proti němu bránit, neboť to nebylo poprvé, co mu škodil.

Mladému muži zaslepenému jeho vlastní malou mocí a jistotami, které z ní plynou, je zhola nemožné vysvětlit, co to je paměť, jež v sobě nese mnoho pochyb. V téhle zemi nejsou pochybnosti v kurzu.

Jistě, i Vladimír měl ambice. Spojit své jméno s historií své země, to mělo smysl. Měl chuť se o to podělit s tímhle mladým vyšetřovatelem, říct mu, že si jsou vlastně podobní. Ale mladík by to nechtěl ani slyšet. Jak by mohl snést srovnání, on, ozbrojená pěst lidu, se stárnoucím, skoro šedesátiletým mužem, unaveným a „nemocným tak trochu všude“? To Vladimírova uklízečka moc ráda používala výraz „nemocný tak trochu všude“. Ale byt, v němž bydlel s kolegou Vokounem, chodila uklízet čím dál řídčeji.

V jeho vlastní zemi ho podezírají bůhví z jakého zločinu, a taky je mu jasné, že mu vyčítají jeho touhu jet zpátky do Francie. Vrátit se tam. To ano, to by chtěl. Navždy? To asi ne. Určitě ne! On už se nezmění. Vladimír se pousmál, ne, lidi se nemění.

„Co je tu k smíchu?“

„My dva, mladý muži. Oba jsme bezvýznamné loutky. Historie si s námi zahrává, jak jen ona to umí.“

„Mluv za sebe, jen za sebe. Ty, tys zradil!“

„Proti tomuto výroku se musím ohradit. Neposlušnost, prosím. A přijmu třeba i opovážlivost, drzost, nerozvážnost. Vnímáte ty nuance? A pak, je tu ještě jedna věc...“

„Co mi to tu povídáte?“

„Láska, příteli, láska.“

„Tak to by pro dnešek stačilo. Nech si ty tvoje filozofický lekce pro soud.“

„Budu mít tedy nárok na soud?“

PRAHA

2002

KAPITOLA 2

„Co to je, všechny ty krabice ve sklepech?“

V mužově hlase je cítit zadržovaná zlost.

„Ach, Karle, ty jsi byl zase dole... Jeden nakladatel mě požádal, abych mu tam uložila nějaké knihy. Půjdou do prodeje příští měsíc,“ vysvětluje Josefa.

„Tak to si pro ně nemusí ani chodit, všechno je to mokré. A voda dál stoupá.“

„A Karle, prší?“ zeptá se Josefa tiše, přestože zná odpověď. Prší bez přestání už skoro dva týdny.

Karel, Josefín zeť, rozmrzele pokyne bradou směrem k plynovému sporáku. To je takový jeho způsob, kterým si obvykle říká o kafe.

„Jen se podívejte, jak ty knížky vypadají, je to psí počasí. V srpnu. Shnilej salát. Ohmatal jsem jednu krabici. Ty si fakt už nikdo nepřečte. Jsou jak rozpuštěný máslo. Všechny ztracený. To ale není můj problém. Můj problém, Josefo, jste vy. Jestli voda ještě stoupne, budete odsud muset vypadnout.“

Karel položí promáčenou knížku na stůl. Josefa nijak nereaguje, jen trochu pobledne, ale toho si nikdo nevšimá. Josefa se napřímí. Je jí teprve šedesát čtyři, mladá holka, dalo by se říct!

„Půjdeš bydlet k nám, babi? Než se začnou procházet ryby v ulicích?“ zašvitoří její vnučka Ariela od stolu. Jako první tak nahlas vyřkne katastrofický scénář.

„Ne, zlatíčko, já zůstanu tady, ať se děje, co se děje. Tohle je můj byt, tady bydlím. Však on se ten déšť jednou zastaví, že ano, Karle?“

Tak to by Karel moc rád. A taky by byl moc rád, aby tu byli sousedi jeho tchyně. Jenže ti jsou na dovolené. V Praze prší, v jižních Čechách prší, na východě prší. A déšť přichází od západu. Jestli to takhle půjde dál, bude z celé země za chvíli jedno velké jezero. A sousedi se válí na pláži v Chorvatsku! Odjeli na tři týdny, ti si uměli vybrat datum!

Manželka Hana mu také dost často opakuje, jaké že to mají sousedi štěstí. Zatímco oni si letos nemůžou dovolit nic. Léto 2002 je létem bez dovolené. S tím se počítalo.

Karel a Hana staví dům na okraji města, domek v nové zastavbě, podle Josefy moc daleko od všeho. Z konečné metra se ještě musí jet autobusem. Kdyby se k nim Josefa musela uchýlit, Hana by to považovala za přítěž. Hezký obrázek jejich úspěchu, „podnikání, rodina, dům“, by dostal těžkou ránu. Babička návdavkem se do toho obrazu nehodí. Ještě by to mohlo narušit plány na tři týdny dovolené v Chorvatsku příští rok. Rodinka zatím kempuje v domě, kde plným proudem běží dokončovací práce. Slíbili si jeden nebo dva víkendové výšlapy do hor, ale jinak byl všechen volný čas rezervován pro úklid domu, stěhování, zabydlování se. Na pozemku, ze kterého jednou bude zahrada, měli v plánu na konci srpna uspořádat malou oslavu se všemi sousedy, přáteli a několika dobrými zákazníky Hančina obchodu. Jenže prší.

Praha je napjatá, nervózní. V ohrožení. Vltava se vylévá ze břehů, přehrady jsou plné k prasknutí. Město je pod vodou a jede na neutrál, hrozí evakuace ve velkém. Ti, co mohli a měli kam, už opustili zatopené čtvrti. Josefa bydlí v činžáku v prvním zvýšeném podlaží v Karlíně, který je

obzvlášť zasažený. Sklepy jejího domu vypadají jako jedno velké podzemní akvárium. A voda stále stoupá. Josefa se bude muset na vystěhování, alespoň prozatímní, připravit.

Karel nebo Hana se u ní v posledním týdnu zastavují každý den a kontrolují, zda je situace zatím udržitelná. Dnes jsou tu všichni, i s dětmi Arielou a Davidem.

„Slyšíš mě, Karle, posloucháš mě?“

Hana vyžaduje manželovu pozornost a podporu. Josefa se naprosto klidně opírá o dřez, ruce zkřížené na prsou. Karlovi je hned jasné, že mezi oběma ženami vypukla nová bitva.

„Tak co se zase děje, děvčata?“ snaží se zachovat klid.

Osmiletá Ariela se usmívá. I když to tu zavání hádkou, líbí se jí, když táta říká „děvčata“, má pocit, že je na stejné úrovni jako její máma i jako babička. Tahle hádka se jí navíc přímo týká, situace je o to zábavnější.

„Tak si představ, že moje matka rozhodla, že Arielka bude studovat francouzštinu,“ prohlásí Hana.

„To jako proč?“ Karel to celé nechápe.

Proč by měli diskutovat o nějakých hypotetických studiích dcerky uprostřed srpna, a hlavně proč právě teď? Nic, co se netýká počasí, Karla nezajímá. A pak, proč zrovna francouzštinu? Výstřední nápad. Aspoň tedy z ekonomického hlediska. Karel si v duchu probírá všechny možné jazyky, a samozřejmě, že francouzštinu považuje za ten nejtěžší. Kdo bude s dcerkou dělat úkoly? Ve škole se už učí anglicky. Ještě tak by mělo smysl učit se čínštinu, která je sice taky těžká, ale užitečná, a dokonce i ruština mu přijde rozumnější. Rusko je mocný soused, s Rusy se bude obchodovat vždycky. Nebo by mohla začít dělat nějaký sport. Nebo třeba...

„Proč ne německy?“

Karlova tchyně kroutí rozhodně hlavou.

Karel naléhá: „Tak proč?“

A hned své otázky lituje, dobře ví, že se nesmí nechat zatáhnout do debaty, nesmí se pouštět do diskuzí, ale už je pozdě.

„Francouzština je kulturní jazyk. A trocha kultury nikdy nikomu neuškodila.“

Naštvaná Hana vyskočí ze židle.

„Mami! Nezačínej s tím zase!“

„S ničím nezačínám. Pouze konstatuji... konstatuji.“

Karel jen obdivuje, s jakým klidem a s jakou rychlostí se Josefě daří Hanu vytočit.

„Konstatuješ? Kritizuješ mě, to leda.“

„Ani náhodou. Sama sis vybrala, Haničko, a musíš si to ustát, to je všechno.“

Josefa zvedne oči a pohlédne zpříma na Hanu.

„Tak vidíš, že vyčítáš, mami. Pořád mi strkáš pod nos, že jsem nedokončila školu, že nemám diplom. Ale mě jsi na francouzštinu nezapsala.“

„O tebe přece nejde, Hani. Ale máš pravdu, tys francouzštinu nestudovala. To by ale nemělo bránit tomu, aby se ji naučila tvá dcerka. Věř mi, je to důležité.“

„Jen tady nezačni brečet a po tisíci opakovat, jak to bylo předtím těžký, a vypočítávat, co bylo povolený dělat a nedělat, co jsme si mohli a nemohli dovolit. A vůbec celej ten obvyklej cirkus! Přesně kvůli tomu jsem praštila se školou a otevřela si vlastní podnik, můj obchod, můj byznys. Abych mohla jednat sama za sebe. Být nezávislá. Svobodná! Vy-dělat si na sebe.“

„No hlavně sis to mohla dovolit,“ reaguje kousavě Josefa.

„Jo, mohla. Nemůžu za to, že Zeď padla zrovna v tu dobu.“

„Nemůžu za to, že ji postavili,“ odtuší Josefa.

„Jeden by řekl, že se ti za Zdí líbilo, že je ti pomalu líto, že už není. Nevzpomínám si, že by to byl bůhví jak růžovej život, za tou podělanou Zdí.“

Hana má slzy v očích. Karel ty své zvedá ke stropu. Už to zase začíná! Každá hádka na jakékoli téma mezi matkou a dcerou skončí vždycky „u Zdi“.

„Řekněte, Josefo, proč zrovna francouzsky?“ opakuje Karel.

„Abych se neztratila v civilizovaném světě,“ odpovídá Arielka, „to říkala babička.“

„Vidíš, už ji úplně pobláznila,“ stěžuje si Hana.

„Arielko, ty se chceš učit francouzsky?“ ptá se Karel.

Dcerka pokrčí rameny: „Proč ne?“

„Vždyť je ti teprve osm,“ diví se táta.

V tu chvíli na sebe Hana s Josefou pohlédnou. Josefa se usměje.

„Co budeme dnes večeřet?“ ptá se David na druhém konci stolu.

„Kdyby vás to zajímalo, tak voda ve sklepě pořád stoupá,“ vrací se Karel k hlavnímu, a nejdůležitějšímu tématu. „Základy jsou bezpochyby nasátý vodou jak bábovka rumem, takže nezbyvá než doufat, že to vydrží. A je třeba připravit se na nejhorší.“

„Neříkej mi, že souhlasíš s tím, aby chodila na francouzštinu? Jak to asi tak budu všechno stíhat?“

Hana se už vidí, jak bude muset zvládat dlouhé pracovní dny, a k tomu zajišťovat kroužky dětem. Davídek jde do první třídy, takže ji čeká práce navíc. Povzdechne si.

„S čím mám jako souhlasit?“ Karel vypadá zmateně.

Hana za sebou práskne dveřmi, napřed těmi od kuchyně a pak od bytu.

„My dneska nebudeme jíst?“ obává se David.

Josefa na něj mrkne.

„Neboj, něco dobrého pro tebe najdeme, ty můj chla-pečku!“

„Proč francouzsky? Nechtěla jste do Paříže ani na zájezd autobusem. Jediný výlety, který podnikáte, jsou tak akorát do Stromovky na druhý straně Vltavy. Neděláte to jen pro to, abyste naštvála Hanku?“

„Budu vodit malou do hodin, o všechno se postarám. Hanku uklidni. Malá bude chodit na francouzštinu.“

„Pojďte děti, jdeme najít maminku. Zítra se tu zase zastavím, podívat se, jak to tu vypadá. To nevyhrožuju, Josefo, víte sama nejlíp, že to tak je. Jestli se hladina ještě zvedne, budete muset opustit byt. Připravte si věci, Josefo. Půjdete bydlet k nám.“

Sotva Karel a děti odejdou, sebere Josefa ze stolu zmáchanou knihu, ruce se jí třesou. Rozrušilo ji rozmáčené jméno autora. Josef Fišera, něco jí to hodně vzdáleně říká...

Karel řekl, že ty vodou zničené knihy už nikdo číst nebude. Zachrání tedy aspoň tuhle jedinou. A možná tak zachrání i kousek sebe samé.

Zabalí knihu do utěrky, zamyšleně ji k sobě přitiskne a zůstane tak notnou chvíli stát. Otevřít knihu znamená odemknout na tisíc zámků zavřenou bránu. Několikrát si přečte název: *Vzpomínky, svědectví, naděje*.

I přesto, že ji svírají určité obavy, pokouší se stránkami nasátými a slepenými vodou listovat. Neobratným pohybem